

частковим явищем по відношенню до цілісного напрямлення.

Застосування представлених категорій у фаховій підготовці студентів різних мистецьких спеціальностей надасть їй значущості, компетентності і дозволить позбавитись неадекватного розгляду мистецьких явищ та дилетантизму.

Таким чином, художньо-педагогічну інтерпретацію слід розглядати як важливу умову фахової компетентності майбутніх вчителів різних мистецьких спеціальностей. Вона може відбуватися за умов широкої культурологічної підготовки в процесі вивчення історії мистецтва та теорії художньої культури з урахуванням їх методичної спрямованості у художньо - педагогічну діяльність.

Література

1. **Вельфлин В.** Основные понятия истории искусства. – СПб : Мифрил, 1994 . - 427 с.
2. **Гуренко Е.Г.** Проблемы художественной интерпретации /философский анализ/ - Новосибирск, 1962.- 256 с.
3. **Зельдмайер Н.** Искусство и истина: теория и методика истории искусства / Пер. с нем. – СПб : Аxioma, 2000. - 272 с.
4. **Успенский Б.А.** Семиотика искусства .- М. : Искусство ,1995. - 380 с.
5. **Шимунек Е.** Эстетика и всеобщая теория искусства.- М. : Прогресс, 1989. - 247 с.

УДК 37:091.12.011.3-051:78:37.015.31

Дворник Ю.Ф.

ТВОРЧІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У СТРУКТУРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статье обосновывается системообразующая роль творческих качеств учителя музыки в структуре педагогической деятельности. Отмечается, что динамичность и многоуровневость этой структуры создает существенные трудности в ее исследовании. Указывается, что формирования творческих качеств личности будущего учителя в значительной степени способствует его профессиональной самореализации.

Ключевые слова: творческие качества, творческая личность учителя, структура педагогической деятельности.

В умовах гуманізації навчально-виховного процесу основна увага вчених і педагогів-практиків зосереджується на таких теоретичних аспектах освіти, які забезпечують можливість творчого розвитку та самореалізації особистості, формування інтелектуального, культурного і творчого потенціалу кожної молодої людини. Сучасні знання фахівців повинні характеризуватися неперервним оновленням і розширенням. Для цього необхідно не тільки постійне професійне самовдосконалення, а й активний розвиток творчих якостей, що, у свою чергу, має сприяти реалізації і самореалізації як у житті, так і в професійній діяльності.

Оновлення педагогічного процесу в сучасній школі визначає й нові вимоги до діяльності вчителя. Щоб закріпити прорив до гуманістичної, національної школи, суспільству необхідно плекати яскраву особистість учителя. І хоча більшість учених погоджується з тим, що це має бути творчий педагог, здатний до розвитку задатків, таланту дитини, збереження її індивідуальності, усе ж ще недостатньо уваги приділяється саме становленню творчої особистості майбутнього вчителя, вихованню в нього професійно-педагогічної спрямованості мислення, озброєнню його загальнопедагогічними знаннями й уміннями на ґрунтовній психологічній і фізіологічній основі. Існують також суперечності між вимогами до педагогічної праці, що повинна бути індивідуально-творчою, і типовою, заформалізованою підготовкою майбутнього педагога до його професійної діяльності; між бажанням сформувати творчі якості учителя і нерозумінням їх як структурного компоненту педагогічної діяльності [6, с. 81]. Відтак завдання нашої статті є обґрунтування системоутворної ролі творчих якостей у структурі педагогічної діяльності вчителя музики.

Дана проблема тією чи іншою мірою вже піднімалася Н. Волковою, В. Загвязинським, Н. Кузьміною, Н. Мойсеюк, Г. Падалкою, С. Сисоєвою, В. Слатьоніним, О. Смоліною, Н. Ткачовою, Л. Турищевою, А. Щербаковим, В. Ягуповим та ін., однак одностайної думки щодо сутності означеного феномену вчені так і не дійшли.

М. Каган визначив чотири основних види людської діяльності: пізнання, ціннісна орієнтація, спілкування, перетворення. Він підкреслював, що в реальності всі елементарні види діяльності виступають у різноманітних формах їх перетину і взаємодії. Особливо це стосується, вважав філософ,

художньої творчості. “Оскільки в художній творчості зустрічаються, перетинаються і ототожнюються всі види діяльності, вона, вже як ціле, отримує можливість вступати у прямий контакт з кожним із них, утворюючи декілька низок змішаних, гібридних утилітарно-художніх форм. Так, у результаті контакту перетворюючої і художньої діяльності, утворюються всі плоди синтезу техніки й мистецтва тощо” [2, с. 131].

Учені визначають одним із особливих видів діяльності діяльність педагогічну, яка передбачає передавання від старших поколінь до молодших накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Відомо, що діяльність педагога має складну структуру. Психологічна наука розглядає її як багаторівневу систему, компонентами якої є ціль, мотиви, дії і результат. Вона ж, як складна динамічна система, містить взаємопов'язані компоненти – відносно самостійні функціональні види діяльності, а саме: діагностичну діяльність, орієнтовно-прогностичну, конструктивно-проектувальну, організаційну, практичне здійснення педагогічних заходів, комунікативно-стимуляційну діяльність, аналітико-оцінну і, нарешті, дослідницько-творчу діяльність, яка має пронизувати всі попередні види діяльності та своєчасно наповнювати їх новим змістом (Н. Кузьміна, Н. Мойсеюк, В. Сластьонін, А. Щербаков, В. Ягупов).

Погоджуючись із даною структурою наголосимо, що ефективна дослідницько-творча діяльність вчителя можлива лише за сформованості його творчих якостей, а враховуючи те, що вона пронизує усі згадані види діяльності, можна стверджувати, що творчі якості виступають саме системоутворюючими компонентами усієї побудови.

Зазначимо, що специфіка педагогічної діяльності ставить перед учителем музики низку вимог, які в педагогічній науці визначаються як професійно значущі, особистісні якості. Останні характеризують інтелектуальну й емоційно-вольову сторони особистості, суттєво впливають на результат педагогічної діяльності. Так, Н. Мойсеюк, аналізуючи спроби вчених визначити найсуттєвіші якості особистості вчителя, вказує на домінуючі, периферійні, негативні й професійно недопустимі якості. Серед домінуючих якостей, відсутність яких унеможливує ефективне здійснення педагогічної діяльності, однією з найважливіших учена визначає інноваційний стиль мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень [3, с. 141].

Вчені визнають, що саме творчі якості є одними з найнеобхідніших характеристик сучасного вчителя музики, адже здійснення ефективної діяльності можливе лише за їх наявності. У дослідженнях творчості дедалі виразніше виступає тенденція, згідно якої процесуальні й особистісні аспекти переплітаються між собою, створюючи уявлення про єдину систему регуляції та реалізації творчої діяльності. Особистість постає як динамічна, відносно стійка цілісна система інтелектуальних, соціально-культурних і морально-вольових якостей людини, виражених в індивідуальних особливостях її свідомості й діяльності [8, с. 238].

Зазначимо, що більшість авторів погоджується з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального, вміє відкинути звичне, шаблонне. Усе це повною мірою стосується вчителя музики. Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки – найбільш характерний. Головною ознакою творчої особистості вважають наявність творчих здібностей та обдарованості, які розглядаються як індивідуально-психологічні якості людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання [4, с. 113].

На думку американського психолога К. Тейлора, до рис творчої особистості належать намагання завжди бути на передових рубежах у своїй сфері; незалежність і самостійність суджень, намагання йти своїм шляхом; схильність до ризику, активність, допитливість, невтомність у пошуках; невдоволеність існуючими традиціями і методами і звідси – намагання змінити існуючий стан справ; нестандартність мислення; дар спілкування, талант передбачення. Інші дослідники визначають такі творчі якості особистості, як багатство фантазії і інтуїції; здібність виходити за рамки звичних уявлень і бачити предмети під незвичним кутом зору; здібність розв'язувати тупикові ситуації у тих випадках, коли вони не мають логічного вирішення, оригінальним шляхом [6, с. 75].

До якостей особистості, які сприяють її самореалізації (самовизначенню, самостверженню, самовираженню; творчій діяльності), включають і такі творчі якості як спрямованість, творчий інтерес, допитливість; бажання пізнати себе; потяг до пошуку нової інформації, мотивація досягнення; самостійність і ініціативність, цілеспрямованість, наполегливість, працелюбність; емоційна активність.

Я. Пономарьов виділяє якості людей з великим творчим потенціалом, найхарактернішими з яких є: надзвичайна напруженість уваги; цілісність сприйняття; інтуїція; фантазія, вигадка; дар передбачення; великі за обсягом знання [6, с. 125].

Здійснений аналіз дозволив згрупувати творчої якості особистості таким чином: *перцептивні* – напруженість уваги, емоційна вразливість, сприйнятливність; *інтелектуальні* – інтуїція, фантазія, вигадка, дар передбачення, широта знань; *характерологічні* – оригінальність, ініціативність, наполегливість, висока самоорганізація, велика працездатність; *мотиваційні* – потреба у творчості, інтерес до неї, задоволення від процесу творчості і досягнення його мети, непереборність прагнення до творчої діяльності. Усі згадані якості є більш або менш професійно значущими і для вчителя музики, адже творчість є необхідною умовою та гарантом досягнення найвищих результатів педагогічної діяльності, найповнішої реалізації його можливостей.

У цьому зв'язку В. Сухомлинський неодноразово підкреслював, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування в дітей знань. Покликання вчителя він бачив у тому, щоб дитина вчилася не заради оцінки, а пізнавала потяг до знань, до чогось нового, до творчості. Він наголошував, що справжній вчитель-майстер не може жити без творчості, повторюючи одне й те ж саме все своє життя. Тільки творчий вчитель може розвинути творчі можливості, творчі здібності у дітей [7, с. 551].

“Учитель, який формує творчу особистість, підкреслює О. Любарська, повинен бути новатором по суті своїй. Тільки тоді нові ідеї, прогресивні принципи та прийоми допоможуть йому створювати нові педагогічні технології, впроваджувати різноманітні інновації в навчально-виховний процес. І тільки тоді буде перебудовано всю систему виховання і навчання у бік підвищення її ефективності” [4, с. 123].

Однак існують певні протиріччя, які виникають ще на етапі підготовки майбутніх учителів до творчої діяльності. Це і протиріччя між потягом до творчості та неможливістю його здійснити без достатніх знань і досвіду, та протиріччям, яке коріниться в самій природі творчого процесу: з одного боку, необхідно дати студентам певні зразки і правила, норми діяльності, а з іншого – творчість не піддається жорсткій регламентації й алгоритмізації, вона не технологічна, їй важко навчати безпосередньо [1, с. 135]. С. Сисоева звертає увагу і на нерівномірність вияву творчих якостей у різних видах професійної діяльності вчителя.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що поки що відсутній єдиний погляд вчених на структуру педагогічної діяльності і місце в ній творчих якостей. Однак розгляд творчих якостей як системоутворюючих елементів побудови, а творчої діяльності як домінуючої в роботі вчителя музики дають можливість скласти уявлення саме про цілісність структури педагогічної діяльності, ядром якої виступають творчі якості і творча діяльність.

Література

1. *Загвязинский В.И.* Педагогическое творчество учителя / В.И. Загвязинский. – М.: Педагогика, 1987. – 160 с.
2. *Каган М.С.* Человеческая деятельность. (Опыт системного анализа) / М.С. Каган. – М., Политиздат, 1974. – 328 с.
3. *Мойсеюк Н.Є.* Педагогіка. Навчальний посібник / Н.Є. Мойсеюк. – 5-е видання, доповнене і перероблене. – К., 2007. – 656 с.
4. *Освітні технології*: Навч.- метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З. Кіктенко, О.М.Любарська та ін. ; За ред. О.О. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
5. *Петрушин В.И.* Музыкальная психология: Учебное пособие для студентов и преподавателей / В.И. Петрушин. – М.: Академический Проект, 2006. – 400 с.
6. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник / С.О. Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
7. *Сухомлинський В.О.* Народження громадянина / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори у 5-ти тт. – Т. 3. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 551.
8. *Философский словарь* / Под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.